

ESENCIÁLNA OSAMELOSŤ: DIELO A AUTOR V MYSLENÍ MAURICA BLANCHOTA

STANISLAV OLEJÁR

Stupeň, forma, ročník štúdia: Mgr., denná, 1.

Študijný program: filozofia

Konzultant: Mgr. Pavol Sucharek, PhD.

Kľúčové slová: esenciálna osamelosť, existenciálna osamelosť, dielo, autor, (pred)ontologická diferencia

1 Úvod

Predmetom tejto štúdie je podať vysvetlenie pojmu esenciálna osamelosť (*solitude essentielle*) v myslení Maurica Blanchota. Pojem je explikovaný v úvode Literárneho priestoru (*L'espace littéraire*) čoby východiskový bod pre myslenie umenia a literárneho diela: „*Zdá sa, že sa dozvieme niečo o umení, ak zakúsime to, čo má označovať slovo osamelosť*“ (Blanchot, 1999, s. 11). Blanchot nelimituje esenciálnu osamelosť konečnou definíciou, ale aspiruje na predvedenie určitej fenomenológie literárneho diela naprieč fenoménmi autora a písania. Našou snahou bude túto analýzu sledovať.

2 Literárny priestor

Ústredným bodom Blanchotovho myslenia je pýtanie sa po literatúre. Priestor, v ktorom sa nám dáva v najzrejmejšej podobe, je literárne dielo. Naopak to neplatí, pretože skúsenosť literárneho priestoru je možná aj vtedy, keď dielo ešte neexistuje – v písaní. Je nemožné ohraničiť literárny priestor dielom vo forme textu a knihy. Patria doň aj písanie, napísané dielo, nedopísané dielo, autor, čítanie, čítané dielo, nečítané dielo a i. Ale ako sa nám dáva literárny priestor a čím sa vyznačuje? Kým a ako sme my v pomere k nemu? Sme? A ak by sme neboli, nezjavoval by sa nám ako zbavený priestranstva? Čo by to bol za priestor zbavený miesta a kde by sme v ňom (ak vôbec) boli my? A ak by sme neboli nikde, kde by sme boli? Kde je nikde? Nikde môže byť akurát nikto. Boli by sme nikým? Boli by sme nikým? Je byť nikým ešte skúsenosť? Je možná skúsenosť prázdnoty? Ako a kto ju môže zakúsiť, keď „kto“ je nikto? Zakúsiť ju môže ktokoľvek – za predpokladu, že vstúpi do literárneho priestoru, otvorí sa mu a roztvorí prázdno, ktoré ho do seba uzavrie. Literárny priestor je situovaná prázdnota. Kto do nej vchádza, stáva sa jej vstupným portálom, ktorý so vstupom mizne, pretože otvára prázdno.

3 Existenciálna osamelosť

Blanchot myslí literárny priestor skrze jeho prázdnotu, a to tak, že toto prázdno prehľbuje. Extraktom je esenciálna osamelosť čoby ontologická črta diela (*oeuvre*). Neoznačuje osamelosť autora počas písania. Taktiež nejde o úzkosť, o zraňujúcu osamelosť na svetskej úrovni. Táto osamelosť je existenciálna, zjavujúca ničotu v heideggerovskom zmysle. V prednáške *Čo je metafyzika?* (*Was ist Metaphysik?*) Heidegger píše: „*Úzkosť zjavuje Nič. V úzkosti „strácame pôdu pod nohami“ . Jasnejšie povedané: úzkosť nám berie pôdu pod nohami, pretože privádza súcno v celku k vymknutiu. (...) Preto v jadre nie je divne „tebe“ či „mne“, ale „človeku“ je tak. Len čisté bytie-tu v otrase tejto straty pôdy pod nohami, kde nie je čoho sa chytiť, tu ešte ostáva. Úzkosť nám zaráža slová v hrdle. Pretože súcno v celku sa nám vymyká a týmto spôsobom na nás práve nalieha Nič, nie sme tvárou v tvár onomu Nič už schopní hovoriť „jest“*“ (Heidegger, 1993, s. 49 – 51). Táto nemožnosť vysloviť „byť“ nám zjavuje smrteľnosť. Ako smrteľník som osamelý, pretože smrť je v istom zmysle „moja“. Nikto nemôže zo-

mriem za mňa tak, že zo mňa sníme bremeno smrti. Smrteľnosť je aj skúsenosťou toho, že ničota je mojou schopnosťou, pretože vďaka nej môžem kedykoľvek nebyť. Nie kvôli predstave, že na konci života zomriem, ale preto, že som pôvodne smrteľný. Smrť sa stáva možnosťou zomrieť. To ale znamená, že smrť ako pôvodná možnosť zakladá všetky ostatné. Ak si nezvolím možnosť nebyť, t. j. možnosť už nemať možnosti, zvolím si možnosť byť vo svete. S bytím vo svete si zároveň volím možnosť ako byť, pretože bytie vo svete je bytím v možnostiach, ale s možnosťou nebyť končia všetky možnosti a sloboda. Sloboda byť vo svete sa od možnosti k možnosti nivelizuje, smrteľnosť je odstreďovaná na perifériu, hoci tento pohyb umožňuje. Možnosť smrti sa prevažne nevyznorí, a tak môže Hegel vo Fenomenológii ducha (*Phänomenologie des Geistes*) napísať, že „*jediné dielo a čin všeobecnej slobody je preto smrť, a to taká smrť, ktorá nemá žiadny vnútorný rozsah a vyplnenie; lebo to, čo je popierané, je nevyplnený bod absolútne slobodnej osoby; je to teda najchladnejšia, najbanálnejšia smrť, ktorá nemá väčší význam, než keď sa rozkrojí hlávka kapusty alebo zhltnie dúšok vody*“ (Hegel, 1965, s. 372). Nevyplnený bod absolútne slobodnej osoby – to je smrť, ktorá je popieraná ako možnosť, pretože je absolútnym popretím. Taká je existenciálna osamelosť. Od esenciálnej sa odlišuje v perspektíve slobody. Kým si existenciálna osamelosť volí medzi možnosťou byť a nebyť, esenciálna osamelosť je už konzekvenciou voľby byť, hoci je špecifickou skúsenosťou nebyť. Esenciálna osamelosť sa nevzťahuje k autorovi (*l'auteur*), ale k literárnemu priestoru, do ktorého vstupuje. Autor je nanajvýš tvorcom diela skrze literárny priestor, ale literárny priestor nekreuje v zmysle diela. Naopak, je to literárny priestor, ktorý autora konštituuje. Prázdno esenciálnej osamelosti by sa dalo najadekvátnejšie určiť ako skúsenosť radikálnej pasivity. Aj pasivita je skúsenosť, kým mŕtvolu by sme mohli limitovať ako pasivitu samu. Pokiaľ je esenciálna osamelosť dozvukom možnosti a súčasne nihilizuje bytie v možnostiach, potom jej skúsenosť eliminuje každú tendenciu založiť „ja“ prostredníctvom afirmácie a túto nemožnosť zjavuje. Zbavuje slobody, t. j. možnosti zvoliť si smrť. V esenciálnej osamelosti sa človek stáva nikým, nemôže zomrieť. Literárny priestor je nemožnosť založiť „ja“ pomocou slobody a literatúra je skúsenosťou tohto prázdna otriasajúceho subjektivitou. Aký je ale ontologický rys tohto rozrušovania, aké je rozpoloženie esenciálnej osamelosti?

4 (Pred)ontologická diferencia

Blanchot sa pri explikácii esenciálnej osamelosti inšpiruje Heideggerovou ontologickou diferenciou (*ontologische differenz*). Tá v zásade odmieta stotožňovať bytie so súcnom. Bytie je vždy bytím súcna, ale bytie nie je konkrétne súcno, tobôž nie súhrn všetkých súcien. V druhom paragrafe *Bytia a času* (*Sein und Zeit*) Heidegger píše: „*Súce je všetko, o čom hovoríme, čo mienime, k čomu sa tak či onak vzťahujeme, súce je taktiež to, čo a ako sme my sami. Bytie spočíva v tom, že a ako niečo je, v realite, vo výskyte, v stálosti trvania, v platnosti, v existencii, v tom, že niečo „je dané“*“ (Heidegger, 2008, s. 22). Podľa Heideggera je ontologická diferencia zároveň predontologická, pretože sa nemôže stať predmetom nijakej ontologickej koncepcie, ale sama ontologický rozvrh konštituuje. To znamená, že pôvodným miestom predontologickej diferencie je pobyt (*dasein*), ktorý si otázku po bytí kladie, či už explicitne alebo nie, a je de facto pôvodcom ontologickej diferencie. Ontológia tak vyplýva z bytnosti pobytu. Ontologická diferencia je celistvosťou porozumenia bytiu a vzťahovania sa k súcnu. Táto celistvosť sa ohlasuje v pobyte, to znamená, že pobyt je už vždy pred každou ontológiou, vzťahuje sa k súcnu na základe rozumenia zmyslu tohto vzťahu, t. j. rozumenia bytiu. A práve táto jednota umožňuje pobytu diferencovať medzi súcnom, ku ktorému vzťah smeruje, a zmyslom, v rámci ktorého sa vzťahovanie deje (bytím). Úvodné paragrafy *Bytia a času* sumárne hovoria, že pobyt rozumie bytiu priemerne a toto vágne porozumenie je faktické. Avšak to, že k pojmovému uchopeniu bytia nám chýba akýkoľvek horizont, nás neospravedlňuje z kladenia otázky po bytí, ale priam nás k nej vyzýva.

5 Skrytosť skrytosti

(Pred)ontologická diferencia sa v esenciálnej osamelosti ohlasuje tým, že esenciálna osamelosť ontologicky konštituuje dielo. Keď sa afirmuje v písaní alebo čítaní, zakúša sa esenciálnu osamelosť. „*Stretávam sa nie s tým, že by som bol nejako menej sám sebou, ale s tým, čo existuje „za mnou“, čo ma skrýva, aby samo bolo*“ (Blanchot, 1999, s. 343). V tomto bode sa Blanchot inšpiruje

Heideggerom. Vágne porozumenie bytiu odkrýva, že bytie je na úrovni sveta skryté. V tomto skrývaní sa ohlasuje ontologická diferencia, ktorá umožňuje založiť esenciálnu osamelosť. Skrytosť bytia na úrovni sveta odkrýva svet ako svet. Súčasne to znamená, že bytie ostáva na úrovni sveta skryté. Funkčný pojem sveta zahŕňa svet najbližšieho okolia, v ktorom sa pobyt zdržuje najväčšmi a predovšetkým. Čo je ale pobytu ako bytiu vo svete najbližšie? Ak sa budeme dívať naokolo, nemôže nám uniknúť, že vo svete máme do činenia s vecami. Nie sú to ľubovoľné veci, ale vnútrosvetské súcna, ktoré nás odkazujú ku konkrétnemu použitiu. Bytie pobytu sa ukazuje ako obstarávanie, t.j. používanie a manipulovanie vecami za účelom možnosti ako byť vo svete. Fenomén starosti sa v obstarávaní javí ako oddaľovanie smrti (staviam dom, aby som sa chránil pred búrkou), ako zakrývanie ničoty zjavujúcej sa v úzkosti. A keďže je pojem bytia najvšeobecnejší, samozrejmy a nedefinovateľný, je vskutku Ničím. Preto je bytie na úrovni sveta skryté nielen v dôsledku neskrytosti súcna (bytie je vždy bytím súcna), ale najmä v zaobchádzaní s týmto súcnom ako prostriedkom k zakrytiu ničoty čoby bytia pre svoju všeobecnosť, nedefinovateľnosť a samozrejmosť. Smrť a bytie sú jedno, pretože smrť je nielen najvlastnejšou možnosťou ako byť vo svete, ale pobyt jest ontologicky tak, že je bytím k smrti. To znamená, že toto zakrývanie ničoty v móde obstarávania nie je nikdy tematické v zmysle zámerného použitia vnútrosvetského súcna v úsilí zakryť ničotu. Zakrývaním ničoty sa deje samo bytie tak, že sa vo svete skrýva a necháva vyvstať svet ako svet najbližšieho okolia v móde obstarávania. „*Táto schopnosť, skrze ktorú sa afirmujem tým, že sa zriekam bytia, je napriek tomu reálna jedine v spoločenstve všetkých, v spoločne zdieľanom pohybe práce a práce času. „Ja som“, ako rozhodnutie byť bez bytia, je pravdivé jedine preto, že je mojím rozhodnutím vychádzajúcim od všetkých ľudí, že sa uskutočňuje v pohybe, ktorý umožňuje a ktorý ho činí reálnym: táto realita je vždy dejinná, to znamená, že je realitou sveta, ktorý je vždy realizáciou sveta*“ (Blanchot, 1999, s. 344). Blanchot nechce zrušiť skrytosť bytia, ale ju určitým manévrom rozrušiť.

6 Esenciálna osamelosť: neskrytosť skrytosti

Blanchot si berie na mušku gnómu, že bytie je na úrovni sveta skryté a kladie si otázku, či je možné, aby – ak sa skrýva bytie – sa zjavila aspoň skrytosť bytia. Ale ako sa môže zjaviť to, čo je nie že skryté, ale čo je skrytosť sama? Práve ako neprítomnosť zjavenia, ktorá eliminuje aj neskrytosť súcna, pretože súcno zjavuje skrytosť bytia. Táto číro afenomenálna skúsenosť je skúsenosťou bytia bez súcna. Bytie sa nemôže skrýť absolútne, lebo aj skrývanie patrí k povahe zjavovania, vďaka čomu sa bytie zjavuje ako skrytosť, ktorá je na úrovni sveta skrytá. Naproti tomu je esenciálna osamelosť zjavením skrytosti bytia ako absencie bytia, t.j. zjavením bytia bez súcna, v ktorom sa na úrovni sveta bytie skrýva. Premýšľanie fenoménu esenciálnej osamelosti uzavrieme dlhším citátom z dodatku k Literárnemu priestoru: „*Keď chýbajú bytosti, zjavuje sa bytie ako hĺbina skrytosti, v ktorej sa stáva chýbaním. Keď sa zjavuje skrytosť, ktorá sa stala zjavnou, nechá „všetko zmiznúť“, z tohto „všetko zmizlo“ však učiní akýsi zjav, spôsobí, že od tohto okamihu má zjavnosť svoj počiatkový bod vo „všetko zmizlo“. „Všetko zmizlo“ sa zjaví. To je presne to, čo sa nazýva zjavením: zjavenie je „všetko zmizlo“, ktoré sa samo stalo zjavom. A zjavenie znamená práve to, že keď všetko zmizlo, existuje ešte niečo: keď chýba všetko, chýbanie necháva zjaviť esenciu bytia, ktorá je bytím ešte tam, kde bytie chýba, je bytím potiaľ, pokiaľ je skryté*“ (Blanchot, 1999, s. 346). Premyslením esenciálnej osamelosti ako ontologického rysu diela sme vstúpili do literárneho priestoru a vieme o ňom povedať, že sa v ňom zjavuje skrytosť bytia ako absencia bytia. Súčasne je skúsenosťou radikálnej pasivity, pretože zjavuje skúsenosť bytia bez súcna. Táto skúsenosť znemožňuje v dôsledku absencie súcna založiť akúkoľvek činnosť. V nasledujúcej pasáži sa pozrieme, ako sa dielo zjavuje v literárnom priestore čoby absencie bytia. Uvidíme, ako sa v určitom zmysle dielo obklopené absenciou bytia stáva absenciou diela.

7 Dielo

V nasledujúcej pasáži budeme skúmať, ako sa nám dáva dielo skrze esenciálnu osamelosť. Tú sme určili ako zjavenie skrytosti bytia, ktoré sa skrýva na úrovni sveta, ako zjavenie absencie bytia, resp. ako skúsenosť bytia bez súcna. Potom je dielo vo svojej najzrejmnejšej podobe (text, kniha, blog) paradoxne jeho absenciou. Je to súcno, litery vpísané do papiera, vtlačené do knihy, resp. umiestnené vo

virtuálnom priestore. Môžem ich vnímať bez čítania. Videnie podmieňuje čítanie, ale samo čítanie nekonštituuje, dokonca ani schopnosť čítať, pretože tá sa zakladá až artikuláciou zmyslu v procese čítania. Čítanie bez zmyslu je videním textu pozostávajúceho z písmen, ale esenciálne čítanie znamená vzdať sa tohto videnia, otvoriť prázdno, v ktorom je písmo vpísané, vstúpiť doň a pokúsiť sa s ním koexistovať. S týmto tvrdením by súhlasil aj Blanchot. Už úvodné strany Literárneho priestoru sa nesú v duchu fenomenologických redukcií. Blanchot aplikujúc fenomenologickú metódu pri skúmaní diela zavádza diferenciu diela a knihy, pričom kniha nie je dielo. Píše: „*Spisovateľ píše knihu, ale kniha ešte nie je dielo. Dielo je dielom len vtedy, keď sa skrze neho, v násilnosti začiatku, ktorá je mu vlastná, vyslovuje slovo byť – udalosť, ktorá sa uskutočňuje vtedy, keď je dielo intimitou niekoho, kto ho píše, a niekoho, kto ho číta*“ (Blanchot, 1999, s. 13). Dielo je pre Blanchota procesuálnou záležitosťou, dielo je stávanie sa dielom, t.j. tým, čo sa píše a číta. Literárne dielo je číra afirmácia, ktorá si vyžaduje afirmujúci sa píšuci a čítajúci život. V opačnom prípade literatúra neexistuje. V Blanchotovej diferencii diela a knihy sa ohlasuje echo ontologickej diferencie: kniha je súcno, ktoré bytuje ako dielo – v písaní a čítaní. Kniha sa stáva dielom iba vtedy, keď sa artikuluje tranzitívnosť slovesa „byť“. V opačnom prípade sa kniha stáva neprítomnosťou diela takisto, ako neskrýtosť súcna zakrýva neskrýtosť bytia, ktoré je na úrovni sveta skryté. To ale naznačuje, že dielo je skúsenosťou bytia, ktoré na úrovni sveta bytuje tak, že nie je, t.j. vo forme knihy. To neznamená, že dielo neexistuje, ale že bytuje v skrytosti. To, čo pod pojmom dielo mienime obvykle (kniha), je ešte len skrytým dielom. Mať s ním skúsenosť znamená v blanchotovskom duchu nechať sa skryť.

Čo sa dá povedať o diele, ktoré je zakúšaním bytia? Čo iné než to, že je? „*A predsa, dielo – umelecké dielo, dielo literárne – nie je ani dokončené, ani nedokončené: dielo je. Čo hovorí, je výlučne toto: že je – a nič viac. Mimo to nie je ničím. Kto by chcel, aby vyjadrilo viac, nenájde nič, zbadá, že nevyjadruje nič*“ (Blanchot, 1999, s. 12). Dielo je esenciálne osamelé, pretože afirmuje tranzitívnosť slovesa „byť“, ktoré svojím náhlým pohybom marí každú literárnu inštitúciu, vrátane literatúry samotnej. Literatúra existuje ako dielo, ktoré ju popiera. Toto gesto má ale význačný dosah na autora. Aj on je dielom prepísaný na sloveso „byť“. Blanchot píše: „*Ten, kto píše dielo, je oddelený, ten, kto ho už napísal, je vykázaný. Táto nevedomosť ho chráni, rozptyľuje ho, umožňujúc mu vytrvať*“ (Blanchot, 1999, s. 12). Ten, kto píše, je oddelený a vykázaný ako autor. Zakúšaním diela v písaní čoby náhlejšou tranzitívnosťou slovesa „byť“ spisovateľ nikdy nevie, či je dielo hotové, pretože dielo, rovnako ako bytie, ustavične trvá. Tento fakt znemožňuje dielo dokončiť pôvodne, preto dielo nie je ani dokončené, ani nedokončené. Dielo je. To sa odzrkadľuje v skutočnosti, že po dopísaní autor píše ďalšiu knihu, resp. nepíše z dôvodu primeraného dokončenia predošlého diela, ktoré nenašlo verejný ohlas. To však len ukazuje, že dielo ako také je pôvodne nekonečné a táto nespokojnosť s dielom je revanšom diela za uvrhnutie do konečnosti. Ten, kto afirmuje dielo písaním a čítaním, sa transformuje na číre „sum“. A presne v tom spočíva riziko písania: ten, kto píše, už nie je autorom – teda to, čo píše, už nie je literatúrou, ale pokusom o ňu vis-à-vis jej vlastnej nemožnosti. Blanchot to dokumentuje faktom, že „autor“ z diela neuchopí nikdy nič iného než jeho náhražku, blízkosť a ilúziu vo forme knihy. „*Spisovateľ patrí dielu, ale jemu patrí iba kniha, nemá hromada sterilných slov, tá najbezvýznamnejšia vec na svete*“ (Blanchot, 1999, s. 13 – 14). Autor toto odcudzenie diela interpretuje ako nedokončenie, preto sa dáva znovu do diela. Zdá sa, že dielo, ktorému autor patrí, je dokončené až v okamihu autorovej smrti. Blanchot ale túto gnómu prevracia. Kladie si otázku, či nie je autor mŕtvy od chvíle, keď existuje dielo. Smrť autora demonštruje bezdielnosťou (*désœuvrement*), ktorú autor zakúša vo vzácných okamihoch. Bezdielnosť označuje situáciu, že autorovi ide o dielo, ale píše knihu. Kniha sa môže stať udalosťou činnou vo svete, ale autorovi nejde o činnosť, ide mu o dielo. „*To, čo z knihy robí náhražku diela, dostahuje len k tomu, že z nej urobí vec, ktorá rovnako ako dielo neodhaľuje pravdu sveta a je vecou takpovediac zbytočnou, pretože nemá ani realitu diela, ani vážnosť skutočnej práce vo svete*“ (Blanchot, 1999, s. 14 – 15). Bezdielnosť tak predstavuje dialektické zavŕšenie autora a diela v horizonte esenciálnej osamelosti, ktorá je jeho vnútorným dynamizmom.

8 Noli me legere

Esenciálna osamelosť nám ukázala, že autorov vzťah k dielu je vzťahom radikálnej pasivity. Už nie on, ale bytie píše dielo. Nemôže sa voči nemu slobodne realizovať, pretože nie je jeho autorom.

Skôr dielo, ktorému autor patrí, je autorom autora, ale autor je v diele vždy už mŕtvy, pretože je skrytý v esenciálnej osamelosti. Táto nemožnosť slobodnej realizácie „autora“ voči dielu je zjavná v okamihu dopísania diela. Povedali sme, že verejné fiasko diela je revanšom diela voči autorovi, ktorý jeho nekonečnosť limitoval konečnosťou. A tu sa ukazuje, že prvý, kto dopísané dielo nečíta, je práve autor. Tento prístup autora k dielu je jediným možným. Spôsobila to esenciálna osamelosť, ktorá autora skryla v diele až do okamihu dopísania, a v momente začiatku existencie diela, kedy sa „autor“ stal skutočným autorom, mu skryla dielo v rukopise. Keď je „dielo“ dopísané, t.j. keď je „dielo“ dielom, autor ho nečíta, pretože jediný vzťah, ktorý s ním dokáže nadviazať, je písanie. V okamihu dopísania už ale niet čo písať a autor je z textu vyhostený. Dielo je preňho nečitateľným tajomstvom, ktorým sa nezaobrá. Blanchot ho opisuje ako drsné a hryzavé prázdno odmietnutia, ktoré s autoritou ľahostajnosti vylučuje toho, kto potom, čo dielo napísal, sa ho chce znovu zmocniť čítaním. Jediným možným prístupom autora k dielu sa stáva nutnosť písať ho do smrti. Opakovane sa ale nachádza tam, kde bol na začiatku – pred dielom. Preto môže Blanchot napísať, že autor píše dielo, ale jemu patrí iba kniha, nemá hromada sterilných slov, ktorú nemôže roztvoriť čítaním. Esenciálna osamelosť, ktorú afirmuje písaním, prýšči z toho, že v diele patrí vždy tomu, čo je pred dielom. Autor je z diela vždy už vyvlastnený. Skôr než autorom je miestom začiatku diela, kým on patrí do času, v ktorom nič nezačína, ale v ktorom trvá tieň udalosti vo forme večného znovuzačínania. Nie je pánom svojich ciest, dokonca ani tulákom, ale od seba sa vzdalujúcim zblúdilcom. Tieto závažné pomery medzi autorom a dielom odkrývajú skutočnosť, že bez čitateľa by literatúra s konečnou platnosťou prišla o možnosť stať sa literatúrou. Nečítané dielo je v „literatúre“ najbizarnejšia zvláštnosť. Ale ako sa to má s dielom, ktoré nikto nikdy nečítal a ani čítať nebude? Túto otázku si Blanchot nekladie a podľa nás by si ju klásť mal, pretože prvé vstupy do literatúry končia prevažne vo forme „šuplíkových textov“. Je úmorné písať a keď sa už autor prekoná, nechce sa priložiť ruku k dielu literatúre.

9 Záver (Smrť diela)

Nikdy nečítaná „kniha“ sa jakživ nestala dielom a svojou neprítomnou prítomnosťou odkrýva skutočnosť, že nikdy nebola napísaná. Ako taká ostáva exkluzívnym „fenoménom“, akoby zajatým bytím v neskrýtoosti súcna, ktoré sa odkrylo do neskrýtoosti bez možnosti zakrytia do skrytoosti. Nie je to ani bytie, ani súcno, ale ponevierané obšmietanie „tam“, kde hrozí nedostatok bytia a súcna – „tam“, kde si bytie nie je isté neskrýtosťou súcna a súcno skrytosťou bytia. Že nikdy nečítaná kniha vpisuje do bytia esenciálnu osamelosť spôsobom, že ju môže zakúšať aj skrytosť bytia, odkrýva, že nikdy nečítaná kniha je neskrýtosťou bytia na úrovni sveta. Fenomén nikdy nečítanej „knihy“ odkrýva skutočnosť, že esenciálna osamelosť môže zakúšať samu seba v okamihu, keď neexistuje násilnosť začiatku sprítomňujúca dielo. Je to „fenomén“ osamelosti esenciálnejšej než esenciálna osamelosť, „fenomén“ neschopnosti esenciálnej osamelosti vo vlastnom teritóriu, vyvlastnenie z regiónu, v ktorom neexistuje lokalita pre udalosť vyvlastnenia, pretože nenastala ani udalosť privlastnenia. Nie je to obyčajné súcno sprítomňujúce absenciu diela, ani bytie, ale nesúcno sprítomňujúce neprítomnosť absencie diela – prítomnosť absencie súcna, ktoré nie je dielom. Za svoj zrod vďačí esenciálnej osamelosti, ktorá doň vložila vlastné embryo v písaní. nečítaná kniha je súcno umárajúce sa v náchylnosti „sprítomniť“ esenciálnu osamelosť v nekonečnej neprítomnosti súcna, bytia a esenciálnej osamelosti. Dielo sa živí esenciálnou osamelosťou, pretože ju sám živí, ale pokiaľ ňou nie je aspoň raz nakŕmené, je kedykoľvek mŕtve. Smrť diela je príznačnejšia než smrť autora, pretože „dielo“ sa už mŕtve narodilo. Tento letný náčrt by mohol vystihovať pôvodnú pozíciu autora vis-à-vis dielu. V okamihu dopísania existuje situácia, v ktorej smrť diela predchádza smrti autora, pretože kým autor v diele permanentne zomiera s každým čitateľom, dielo je v korelácii s týmto umieraním v autorovi už nekonečne mŕtve. Smrť diela ako obligátna podmienka zomierajúceho autora je neodvratnou podmienkou literatúry. Zomieranie nie je smrť. Literatúra ukazuje, že aj dielo je pôvodne smrteľné – akoby smrteľník mohol písať aj iné dielo než smrteľné. Ale neukazuje sa nám v tomto fenoméne oveľa väčšia absurdnosť? Nie je nadovšetko bizarným fakt, že autor sa s plnou vervou púšťa do písania napriek tomu, že vie, že možno nikdy nebude čítaný? Nie je jeho ľahostajnosť pôvodným stimulom k písaniu? Je to ešte písanie? Je to, čo píše, ešte dielo? Nie je to už smrť, pre ktorú sa „autor“ vedome rozhodol? Nie je dielo písané s vedomím nečitateľnosti ráznym gestom absolútnej

rezignácie? Nie je to písanie smrti hlasujúcej nezmysel bytia? Nie je písanie procesualna samovražda? A pokiaľ tento „autor“ nezomrie vlastnou rukou, nie je jeho písanie kladením heideggerovskej otázky *Prečo je vôbec súcno a nie skôr Nič?* Nie je ruka s perom krvácajúcou rukou, ktorá ukazuje naspäť (a nepretržite) na existenciálnu osamelosť? Nie je esenciálna osamelosť pôvodne skrýšou pred existenciálnou osamelosťou, ktorá chráni pred „odchodom zo sveta“ len tak, že ho pred ním z neho stiahne? (Esenciálna osamelosť je ustanovená esenciálnym písaním a čítaním, ktoré Blanchot explikuje ako nepísanie pre verejnosť a čítanie diela nepísaného pre čitateľa. „*Čitateľ totiž nechce dielo napísané pre neho, chce práve cudzie dielo, v ktorom odhaľuje niečo neznáme, odlišnú skutočnosť, oddeleného ducha, ktorý by ho mohol premeniť a ktorého by mohol premeniť v sebe. Autor, ktorý píše pre verejnosť, v skutočnosti nepíše: tým, kto píše, je táto verejnosť, a z tohto dôvodu táto verejnosť už nemôže byť čitateľom; čítanie prebieha iba naoko, v skutočnosti k žiadnej nedochádza. Odtiaľ bezvýznamnosť diel napísaných preto, aby boli čítané – nikto ich nečíta*“ (Blanchot, 2004, s. 200). Nenecháva sa potom autor skryť verejnosťou, pretože sa sám pred ňou nedokáže skryť?) Pokiaľ je esenciálna osamelosť hĺbením prázdna, neodkrýva existenciálnu možnosť zahĺbiť sa pred ničotou? A prečo sa pred ňou skrývajú práve tí, ktorí sú ničotou najviac nadaní? Musia sa skrývať ako bytie na úrovni sveta?

Literatúra:

- BLANCHOT, M.: Literárny prostor. Praha: Hermann & synové 1999. 384 s.
- BLANCHOT, M.: Literatúra a právo na smrť. In: Česká literatúra, 2004, roč. 52, č. 2, s. 194 – 230.
- BRUNS, G. L.: Maurice Blanchot. The refusal of philosophy. Baltimore: Johns Hopkins University Press 2005. 376 s.
- HEGEL, G. W. F.: Fenomenologie ducha. Praha: Nakladatelství československé akademie věd 1960. 521 s.
- HEIDEGGER, M.: Bytí a čas. Praha: Oikoymenth 2008. 487 s.
- HEIDEGGER, M.: Co je metafyzika? Praha: Oikoymenth 1993. 86 s.
- NITSCHKE, M.: Diference, transcendence a tranzitivita. In: Subjektivita, Intersubjektivita. Bratislava: Filozofický ústav SAV 2011. 242 s.